

УДК 373.3.091.33:7

Коваль Т.В., Демченко О.П., Граб О.Д. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ АРТ-ТЕХНОЛОГІЙ В ПРАКТИЦІ РОБОТИ З МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ / Т.В. Коваль, О.П. Демченко, О.Д. Граб // Наукові інновації та передові технології (Серія «Державне управління», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Психологія», Серія «Педагогіка»): журнал. № 2(16) 2023. С. 314-327.

Автор

Коваль Т.В., Демченко О.П., Граб О.Д.
Koval T., Demchenko O., Grab O.

Назва

Особливості використання арт-технологій в практиці роботи з молодшими школярами
Peculiarities of using art technologies in the practice of working with younger schoolchildren

Ключові слова

арт-технології, мистецтво, музичне мистецтво, діти молодшого шкільного віку.
art technologies, art, musical art, children of primary school age.

Анотаці]

До різноманіття інноваційних технологій, якими характеризується сучасний стан розвитку педагогічної науки і практики, належать арт-технології – створення й використання різних видів мистецтва для передачі почуттів та емоцій, що виходить за межі традиційної мистецької освіти. Їх основне завдання - забезпечити гармонійний і всебічний розвиток особистості молодшого школяра через художньо-творче самовираження, самопізнання та самореалізацію. Основною метою використання арт-технологій є гармонізація стану дитини через розвиток здатності самовираження. Заняття з використанням мистецьких технологій надають школярам сил, впевненості, можуть допомогти знайти вихід зі складної ситуації.

Мистецькі технології відкривають простір для творчих пошуків педагога, адже прийняття і обробка образної інформації мають рівнозначну цінність і доповнюють одна одну. Саме вони є дієвим засобом підтримки психічного здоров'я молодших школярів, розвитку соціальних навичок та підвищення загального емоційного фону.

The variety of innovative technologies that characterize the current state of development of pedagogical science and practice include art technologies - the creation and use of various types of art to convey feelings and emotions that go beyond traditional art education. Their main task is to ensure the harmonious and comprehensive development of the personality of a younger student through artistic

and creative self-expression, self-knowledge and self-realization. The main purpose of using art technologies is to harmonize the state of the child through the development of the ability of self-expression. Classes using artistic technologies give schoolchildren strength, confidence, and can help find a way out of a difficult situation.

Artistic technologies open up space for the teacher's creative search, because the acceptance and processing of figurative information are of equal value and complement each other. They are an effective means of supporting the mental health of younger students, developing social skills and a general emotional background.

Постановка проблеми. Важливим пріоритетом реформування освіти в Україні сьогодні є гуманістична спрямованість освітнього процесу, яка ґрунтується на засадах поваги до особистості учня, врахування особливостей його індивідуального розвитку, створенні особливого психологічно комфортного освітнього середовища в закладі загальної середньої освіти. Потреби сучасного світу в галузі педагогіки побудовані не на формування у дитини знань, умінь і навичок, а, перш за все, на розвиток дитини. У молодшого школяра, як зазначено у «Державному стандарті початкової загальної освіти» [1], має бути сформований «достатній особистісний досвід культури спілкування і співпраці в різних видах діяльності, самовираження у творчих видах завдань». Особливо актуальним у цьому напрямку є звернення до арт-педагогіки, зокрема використання арт-технологій, суть роботи яких полягає не в навчанні співу, малюванню, декламації, інсценізації, а в тому, що діти через різні техніки, використовуючи спеціально підібрані матеріали, отримують можливість виразити себе, виплеснути накопичені емоції, поділитися своїми переживаннями і, таким чином, поліпшити свій емоційний стан. Арт-технології виступають важливим культурно-освітнім ресурсом, що забезпечує нову якість у розвитку креативності, підвищенні соціальної мобільності особистості, формуванні комунікативної культури та активної життєвої позиції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Арт-педагогіка є важливим актуальним аспектом, що сприятиме реалізації особистісно-орієнтованої освіти на теренах нашого сьогодення. Ефективність використання різних видів арт-технологій в практиці роботи з молодшими школярами з метою творчого розвитку особистості, вільного самовираження підтверджується широким спектром наукових праць із танцювально-рухових технологій (Н. Авраменко, Г. Волкова, І. Шептун та ін.), ізотерапії (А. Захаров, Л. Мардер, С. Харенко та ін.), пісочних технологій (О. Зайва, М. Кисельова, Л. Лебедева, Л. Шик та ін.), музикотерапії (Т. Борисова, В. Драганчук, У. Дутчак, Т. Крижанівська, О. Отич, В. Петрушин, Г. Побережна, та ін.), казкотерапії (І. Вачков, О. Тихонова та ін.) лялькотерапії (І. Медведєва, Н. Михайлова, О. Федій, Т. Шишова, та ін.), тощо.

Арт-педагогіка сьогодні складається як самостійний напрям педагогіки, що базується на трьох галузях наукового знання – психології, мистецтва і педагогіки; забезпечує розробку теорії і практики особово-орієнтованої естетичної освіти, і сприяє збереженню душевного здоров'я особистості. Так, Л. Подкоритова вважає, що «...арт-педагогічні технології поєднують у собі

деякі протилежні виміри, зокрема «емоції – мислення», «аналіз – синтез», «активність – пасивність» та ін. Завдяки цьому вони навчають людину і відчувати, і думати, врівноважувати емоції та мислення, об'єднати раціональне та ірраціональне у собі, прийнявши їх не як протилежності, а як взаємодоповнюючі частини своєї особистості у її цілісності. Інтегруючи протилежні поняття, арт-технології спонукають людину до глибокого аналізу та самоаналізу, створюють умови для синтезу нового у собі» [2, с. 20].

Метою статті є визначення значимої ролі мистецтва та особливостей використання арт-технологій в практиці роботи з дітьми молодшого шкільного віку.

Виклад основного матеріалу.

Мистецтво, як форма суспільної свідомості, що акумулює та культивує систему світоглядних уявлень та ціннісних орієнтацій людства, є унікальним засобом впливу на особистість. Протягом тисячоліть тривають наукові дискусії про його роль у формуванні творчої, художньої та інтелектуальної особистості. Як специфічно-художня форма відображення світу, мистецтво неодноразово виступало засобом гармонізації душевного стану людини, було надійним джерелом духовного становлення особистості і розглядалося як обов'язкова компонента навчання та виховання молодого покоління.

Педагогіка вбачає у мистецтві ефективний засіб розвитку, виховання і соціалізації молодшого школяра. «Цілющі можливості мистецтва були відомі ще в давнину, і пов'язували їх, передусім, з катарсисом – очищенням, який може досягатися як через сприйняття, так і через вираження. Виразити щось означає звільнитися від нього або принаймні зменшити його інтенсивність, розділити з іншими, побачити збоку. Можливо ви-говорити, ви-співати, ви-малювати, ви-грати, ви-танцювати переживання, тобто перенести їх на щось зовнішнє – музику, малюнок, танець, вірш, а потім вже розгледіти, розчути, зрозуміти й усвідомити їх» [3, с. 126].

Арт-педагогіка передбачає передусім роботу із здоровою особистістю шляхом «...організації живого конструктивного союзу дитини/дітей та дорослого у культуротворчому мистецькому просторі з метою реалізації наступних освітніх завдань:

- ✓ розвиток емоційно-вольової сфери школярів;
- ✓ розвиток креативності як здатності до творчості та потреби до творчого самовираження;
- ✓ психогігієна (турбота про емоційний та психічний стан школяра – зниження внутрішньої тривожності та агресії, оволодіння навичками емоційної саморегуляції засобами художньо-творчої діяльності тощо);
- ✓ формування позитивної «Я-концепції» молодшого школяра на основі самопізнання та самоприйняття;
- ✓ забезпечення соціокультурної адаптації школярів (оволодіння поведінковими моделями у відповідності до соціально прийнятних морально-етичних норм, формування комунікативної культури та розвиток емпатійних вмінь молодших школярів);

✓ гармонізація особистісного розвитку учнів в контексті тріади „природа – я – соціум» [4, с. 290].

Опанування учнями мистецтва у початковій школі ґрунтується на засадах особисто зорієнтованого, компетентнісного, інтегративного та ігрового підходів. Зокрема, засвоєння знань та умінь співати (вокалотерапія) сприяє формуванню ключової компетентності вільного володіння мовою або здатності спілкуватися рідною мовою. Умінь розміщувати аплікацію на папері (ізотерапія), визначати ритм, відтворювати його, записувати ритмічний малюнок (музикотерапія) допомагає сформувати математичну компетентність. Формування звички навчатися впродовж всього життя також реалізується у художньо-творчій діяльності, бо тут формуються їх інтереси, потреби, прагнення, уподобання, смаки на все життя. Через участь у культурних заходах школи, де діти можуть демонструвати свої таланти, виявляти власні обдарованості у всіх сферах художньо-творчої діяльності формується громадянська та соціальна компетентності.

Особливе місце в освітньому процесі школи першого ступеня посідають арт-технології, «використання яких на уроках сприяє розвитку особистісних можливостей дитини, її інтересів й потреб, поєднує діагностику і розвиток, гармонізує її внутрішній світ, сприяє покращенню або збереженню її здоров'я, позитивно впливає на фізичний, емоційний, інтелектуальний, соціальний, естетичний і духовний стан, а також допомагає опанувати певні знання, уміння та навички» [5, с. 42].

«Арт-технології синтезують знання з мистецтва, психології і педагогіки, необхідні для теоретичного осмислення процесу особистісного, культурного, художньо-естетичного розвитку, формування всебічно розвиненої особистості через мистецтво й художньо-творчу діяльність, забезпечує формуючий вплив на процеси розвитку, виховання, навчання засобами мистецтва» [6, с. 116]. Основною метою використання арт-технологій є гармонізація стану дитини через розвиток здатності самовираження. Заняття з використанням мистецьких технологій надають школярам сил, впевненості, можуть допомогти знайти вихід зі складної ситуації. Розвивають творче і просторове мислення, мову, дрібну моторику. Застосування різних мистецьких технологій надає допомогу в підвищенні загального емоційного фону, самооцінки і адекватного прийняття себе в соціумі.

Арт-технології мають низку переваг порівняно з іншими способами взаємодії з учнями. Насамперед це невербальне спілкування, адже деяким учням досить складно виражати свої думки та переживання, тому на допомогу їм приходить мистецтво, яке застосовує мову візуальної, аудіальної та пластичної виразності. Арт-технології допомагають учням подолати бар'єри в спілкуванні з однолітками, в сприйнятті самого себе, у розумінні об'єктів навколишнього світу. Мистецтво допомагає школярам гармонійно розвиватися, створювати свої естетичні смаки, займатися самопізнанням, краще розуміти почуття інших людей. Кожен школяр може бути залученим до роботи, для цього не потрібно мати високий рівень творчих здібностей.

Вищезазначені технології можуть бути як групові, так і індивідуальні. У період адаптації молодших школярів до освітнього процесу краще працювати в групах, де діти знайомляться один з одним, зникають бар'єри взаємодії з учителем. Цей вид взаємодії також можна застосовувати для закріплення отриманих вмінь і навичок на соціальному рівні. «Групова діяльність дозволяє розвивати творчі, ціннісні, соціальні навички дітей, формує адекватну їх самооцінку і веде до зміцнення особистісної ідентичності. Завдяки взаємній підтримці молодших школярів, групова робота дозволяє спостерігати результати своїх дій і їх вплив на оточуючих, засвоювати нові ролі, розвиває навички прийняття рішень, комунікативні та когнітивні навички та здатність до адаптації» [7, с. 69]. Індивідуальну форму роботи доцільно використовувати за потреби корекції психічного стану школяра, з учнями, які потребують особливої уваги від дорослих.

Потрібно відзначити особливий вплив застосування елементів арт-технологій у роботі з молодшими школярами з особливими освітніми потребами. Їх використання педагоги вважають найбільш прийнятним та ефективним, тому що практично кожна дитина в таких умовах може виявити свої творчі зусилля, отримати підтримку, самовиразитися, налагодити контакт з іншими, реалізувати свій творчий потенціал. Зрозуміло, що все це вимагає від вчителя та асистента урізноманітнювати дидактичні методи і прийоми роботи, які спрямовані на підтримку стійкого пізнавального інтересу, оволодіння мисленневими операціями, розвиток емоційної чуйності та творчих здібностей і уподобань кожного учня. Педагог має проявляти стійку мотивацію до впровадження методів та форм арт-технологій, володіти знаннями про їх суть та специфіку, види та ознаки, розвивати творчу уяву та альтернативність мислення, продукувати й теоретично обґрунтовувати нові ідеї, проектувати шляхи їх практичної реалізації, оцінювати власну діяльність та діяльність інших тощо.

Основними важелями занять з використання арт-технологій є: підтримувати в дитині її позитивний образ; відзначати зрушення в особистісному зростанні шляхом порівняння дитини з самою собою, а не з іншими дітьми; розглядати ситуацію, вчинок та його наслідки, а не особистість і характер самої дитини; не застосовувати негативних оцінювальних суджень, негативного програмування; застосовувати та схвалювати всі продукти творчої діяльності дитини, незалежно від змісту, форми і якості; не нав'язувати дитині видів діяльності та поведінки всупереч її бажанню; не втомлювати заняттями; використовувати певний ритуал на заняттях.

Арт-технології належать до найбільш м'яких, але, в той же час, глибоких впливів, пов'язаних з вивільненням прихованих енергетичних резервів і емоцій дитини. Їх особливо добре використовувати там, де інші методи важко застосовуються. Адже головна умова – «...доступність засобів, привабливість, зрозумілість і безпека. Заняття позбавлені примусу і сприймаються, скоріш, як гра і цікаве проведення часу. Значна перевага полягає в тому, що завжди можна підібрати ту форму роботи, яка найбільш близька і цікава дитині» [8, с. 167].

Використання основних засобів арт-технології в початковій школі реалізує основні освітні функції: розвивальну, діагностичну, виховну, соціалізуючу.

Завдяки використанню різноманітних форм мистецької експресії створюються умови, за яких кожен учень переживає успіх у тій чи іншій діяльності, самостійно справляється з поставленими завданнями. У дітей розвивається творчий потенціал, креативність, комунікабельність, відбувається активізація уяви та мислення дітей, рефлексивність, емпатійність. При цьому виникає «ситуація успіху», внаслідок чого в дітей формується почуття задоволеності, віри у власні сили, гідності та самоповаги. Молодші школярі вчаться вербалізації емоційних переживань, відкритості у спілкуванні.

У процесі арт-технологічної роботи вчитель має можливість отримати інформацію про розвиток та індивідуальні особливості кожного учня. У ході спостереження за дітьми під час навчальної та позакласної діяльності педагог може більше дізнатися про їх інтереси, цінності, побачити внутрішній світ, відчути неповторність кожного вихованця, а також виявити проблеми, що підлягають спеціальній корекції. Саме в процесі таких занять легко виявляється характер міжособистісних стосунків, визначаються внутрішні, глибинні проблеми особистості.

Під час виконання завдань з елементами арт-технік у груповій, колективній формі роботи учні вчаться працювати й взаємодіяти в колективі, набувають навичок коректного спілкування, співчуття, взаєморозуміння, взаємоповаги, взаємодопомоги, що позитивно впливає на формування міцного, дружнього колективу, морально-етичних загальнолюдських цінностей. «У процесі спільної арт-терапевтичної роботи створюються відкриті, довірливі стосунки як з однолітками, так і з учителем, виникає відчуття психологічного комфорту, захищеності, радості, успіху, в результаті чого мобілізується цілющий потенціал емоційної сфери дитини» [6, с. 110].

Особливістю арт-технік, що з успіхом можуть використовуватися в освітньому процесі сучасної школи є спонтанний характер, а наявність мистецьких талантів чи спеціальної підготовки не відіграє значущої ролі. Під час проведення таких занять важливим є творчий контакт та особливості внутрішнього світу кожної окремої дитини, що виявляються у результаті втілення пропонувані технологій.

Визначимо «...позитивні сторони арт-технологій:

- ✓ створення позитивного емоційного настрою групи;
- ✓ розвиток творчого самовираження особистості, креативності;
- ✓ полегшення процесу комунікації з однолітками, учителем та іншими дорослими;
- ✓ розвиток емоційно-вольової сфери дитини, оволодіння навичками емоційної саморегуляції;
- ✓ оволодіння дитиною певними художніми засобами вираження, притаманними різним видам мистецтва, і відображення з їх допомогою своїх почуттів, свого ставлення до світу, своїх творчих задумів;

- ✓ розвиток пам'яті, уяви, мислення учнів;
- ✓ формування у дитини естетичного ставлення до навколишнього засобами різних видів мистецтва;
- ✓ створення відносин взаємного ухвалення, емпатії;
- ✓ можливість звернутися до тих реальних проблем чи фантазій, які з якихось причин важко обговорювати реально;
- ✓ можливість на символічному рівні експериментувати з різними почуттями, досліджувати і висловлювати їх у прийнятній формі;
- ✓ забезпечення соціокультурної адаптації учнів» [9, с. 3].

«Арт-технології впливають на внутрішній стан учнів, їх почуття та переживання. Кожна технологія, яку використовує вчитель на уроці, повинна реалізувати основні освітні цілі. За О. Федій структура заняття з використанням арт-технологій повинна мати дві складові частини. Перша – процес творчості, який є невербальним, неструктурованим. Другий складник – обговорення, пояснення створених так званих продуктів творчості, асоціацій, емоцій і почуттів, які виникли під час творчої діяльності» [10, с. 178].

У структурі кожного заняття з молодшими школярами, на думку О. Сороки, повинні чітко прослідковуватися «...наступні етапи:

- ✓ «Налаштування на творчість» – відбувається підготовка учнів до створення арт-продукту, зняття емоційної напруги, для цього варто використовувати ігри, музичні та танцювальні вправи. При виконанні цих вправ відбувається зниження контролю з боку свідомості та настає релаксація.

- ✓ Актуалізація візуальних, аудіальних, кінестетичних відчуттів. На цьому етапі можна використовувати малюнок у сполученні з елементами музичної і танцювальної терапії. Для арт-терапевтичних занять краще підбирати мелодійні композиції без тексту. Можна сполучати арт-танцювально-рухову технологію.

- ✓ Індивідуальна образотворча діяльність, що надає можливості для дослідження власних проблем і переживань. Також цей етап передбачає непряму діагностику, додаткову інформацію можна отримати при інтерпретації малюнків відповідно до критеріїв відомих проективних методик.

- ✓ Активізація вербальної й невербальної комунікації. Кожному учаснику пропонується показати свою роботу та розповісти про неї. Ступінь відкритості та відвертості самопрезентації залежить від рівня довіри до групи, до вчителя, а також від особистісних характеристик дитини. Іноді діти можуть відмовлятися від обговорення. Тоді можна запропонувати їм скласти історію про свій малюнок і придумати для нього назву.

- ✓ Колективна робота в малих групах. Діти придумують сюжет і програють невеликі спектаклі. Переклад травмуючих переживань у комічну форму призводить до катарсису, звільнення від неприємних відчуттів і емоцій.

- ✓ Рефлексивний аналіз, що припускає рефлексивний аналіз у безпечній обстановці» [11, с. 148].

Зупинимося детальніше на арт-техніках, які може використовувати вчитель початкових класів у роботі з молодшими школярами.

Ізотехніка (малювання, аплікації, ліплення з паперу, кольорова терапія) передбачає вияв внутрішніх переживань через дитячий малюнок, аплікацію тощо. Працюючи з цим видом роботи, учні розвивають зір, увагу, пам'ять, уяву, рухову координацію, мову абстрактно-логічне мислення, виражають стан, у якому вони перебувають.

Казкотерапія (створення казки, розповіді, пригод до прослуханого музичного твору, театралізація, ігри тощо) Сутність цієї технології полягає у цілеспрямованому впливі казки на свідомість дитини. Через сюжет учні вчаться розуміти вчинки персонажів і їх наслідки, розвиває творчі можливості, розширює світогляд. Казки активізують творчий потенціал, передають знання про мир та людські взаємини, є основою для формування «морального імунітету» та підтримки «імунної пам'яті».

Музикотерапія (рецептивне сприймання музики (чуттєве); рухова релаксація та злиття з ритмом музики; музично-рухові ігри та вправи; вокалотерапія (співи); гра на дитячих шумових і музичних інструментах та ритмічна декламація; дихальні та гімнастичні вправи під музику). Активна її форма полягає у відтворенні музичних творів, вияві фантазій, імпровізацій. Музика стає захисним механізмом, який перетворює негативні емоції, гнів, страх, агресію в соціально прийнятну форму в процесі творчості.

Танцювально-рухові техніки (передача почуттів через рухи, ритмічні та рухові загадки, ритмічно-руховий супровід до пісні, вірша з музичним супроводом, іншого музичного твору тощо).

Техніка «монотипія» – базова графічна техніка, яку виконують гуашевими фарбами на гладкій поверхні – склі, пластмасовій дошці, плівці, товстому глянцевою папері. Особливість її полягає в тому, що матеріал, на який наноситься фарба, не повинен пропускати воду. Зверху накладається аркуш паперу і притискається до поверхні. Виходить відбиток у дзеркальному відображенні. Він може відрізнятись за розмірами від оригіналу: бути менш чітким у порівнянні з оригіналом, більш розпливчастим, можуть змішуватися різні фарби. Якщо хочеться щось змінити або покращити, потрібно виготовити новий «оригінал», тобто намалювати все заново. Техніка дозволяє висловити емоцій і настроїв та просто отримати задоволення від власних художніх здібностей.

Лялькотерапія. Використання цього виду мистецтва сприяє розвитку мовлення дитини, навичок комунікації, орієнтування в просторі, покращенню стосунків із батьками, адже виготовлення деяких ляльок відбувається разом із ними.

Малювання природним матеріалом, крупою. Прорацьовуючи дану техніку, як природний матеріал можна використовувати великий чи дрібний пісок, сухе листя, а також різну крупу. Школярам дуже подобаються тактильні відчуття, які вони отримують при контакті з цими матеріалами. На аркуш паперу попередньо слід нанести клей ПВА, який дитина може нанести як у вигляді певного малюнка, візерунка, так і хаотично. Потім цей папір посипають піском, крупою, сухим листям, що розтерте між долонями, дрібно порізаними вовняними нитками тощо. Зазвичай діти засипають матеріалом всю поверхню

паперу, насипаючи його знову і знову, надлишки струшують і зображення проявляється тільки там, де був клей. Такі заняття відмінно сприяють розкриттю особистості, релаксації, адаптуванню в новому колективі, підвищують самооцінку.

Драматерапія – це гра, тобто вид діяльності, орієнтований на процес і на задоволення в цьому процесі. Сила і глибина впливу цього напрямку пов'язана зі здатністю висловлювати події і переживання яскраво, цікаво, пізнавально, імпровізовано. Хочеться зауважити, що «...під час використання безпосередньо драматерапії, залучаються й інші напрямки арт-технології, зокрема: музикотерапія (діти слухають та підбирають музичний матеріал, який може бути використаний у постановці); танцювальна терапія (учні можуть підготувати хореографічні номери для інсценізації); ізотерапія (використання елементів живопису, графіки та інших методів образотворчого мистецтва для оформлення декорацій, сцени); кінотерапія (перегляд та обговорення сюжету фільму, який має відображати події, пов'язані з тематикою інсценізації)...» [12, с. 7].

Активно використовуючи арт-технології в роботі з молодшими школярами ми впливаємо на свідомість дитини, допомагаємо їй пізнати себе, покращуємо взаємозв'язки з оточуючими. Мистецькі технології наповнюють творчі ресурси педагога, оскільки допомагають розуміти особистість дитини, її світогляд, розвивати емоційний інтелект, а також гармонізувати внутрішній світ молодшого школяра через художньо-творче самовираження, самопізнання та самореалізацію. Розвивають особливе позитивне ставлення до дійсності, зокрема до навчання, спілкування та взаємодії з людьми [13, с. 213]

Висновки. Таким чином, застосування арт-технологій в практиці роботи з молодшими школярами сприяє розвитку низки значущих якостей, зокрема комунікабельності, самоусвідомленості, креативності, здатності до саморегуляції та ін. У творчій мистецькій атмосфері індивідуальність кожного учня виражається відкрито, спонтанно, природно. Елементи арт-технологій доречно використовувати не лише на предметах мистецтва, а й на інших навчальних дисциплінах, що забезпечить унікальну можливість посилити результативність навчання і опанування учнями ключових компетенцій. Використання різноманітних видів арт-технологій на уроках в початковій школі сприяють творчому самовираженню особистості учня, креативності; оволодінням навичками емоційної саморегуляції; розвитку пам'яті, уяви, мислення; формуванню комунікативної компетенції учнів. В особливій символічній формі, через малюнок, декламацію, танець, гру, казку, музику можна допомогти дитині дати вихід своїм емоціям, переживанням, отримати новий досвід вирішення конфліктних ситуацій. Діти початкової школи можуть у доступній, цікавій ігровій, креативній формі, отримувати знання що сприяє зростанню мотивації освітньої діяльності учнів, зацікавленості у вивченні навчальних предметів, розвантаженню емоційної напруги, подоланню негативізму, створенню позитивного емоційного настрою, підвищенню адаптаційних здібностей дитини до повсякденного життя та до школи.

Література

1. Державний стандарт початкової загальної освіти. Про затвердження Державного стандарту початкової загальної освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 20.04.2011 №.462. URL : http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/17911/.
2. Подкоритова Л. Багатовимірність арт-терапії як професійного буття психолога // Простір арт-терапії: Зб. наук. ст. / УМО, 2010, ГО «Арт-терапевтична асоціація», 2011; Редкол.: Лушин П.В., Чуприков А.П. та ін. К.: Золоті ворота, 2011. Вип. 2 (10). С.15-23.
3. Demchenko O., Koval T., Vatso M., Lymar Y., & Turchyna I. The development of the reflexive component of the readiness of future teachers to work with gifted children during busy training sessions./ O.Demchenko, T.Koval, M.Vatso, Y.Lymar, & I.Turchyna // SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION Proceedings of the International Scientific Conference. Volume I, May 22th -23th, 2020. P. 119-132. Режим доступу: <http://dx.doi.org/10.17770/sie2020vol1.4987>.
4. Kruty, K., Koval, L., Vazhenina, O., Desnova, I., Zahnitko, A., & Popovska, O. (2022). Formation of Mastering Morphology Mechanisms and Word Formation in Children: Neuroscientific Research. BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience, 13(4), 280-291.
5. Демченко О., Гавриленко Т., Коваль Т., Стахова І. Розвиток творчих здібностей студентів під час вивчення історії педагогіки у контексті підготовки до роботи з обдарованими дітьми. Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти. Слов'янськ. 2022. Випуск 17, с. 36-52.
6. Ілійчук Л. Педагогічні умови використання арт-терапії в освітньо-виховному просторі початкової школи. Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Психолого-педагогічні науки. 2016. № 2. С. 114-118.
7. Бойко А. Використання арт-педагогічних технологій як засобу творчого самовираження молодших школярів у позашкільних навчальних закладах. Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічні науки» [Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя] / за заг. ред. проф. Є. І. Коваленко. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя. 2014. № 5. С. 68-73.
8. Калька Н., Ковальчук З. Практикум з арт-терапії: навч.-метод. посібник. Ч. 1. Львів : ЛьвДУВС, 2020. 232 с.
9. Руденька Т.М. Арт-педагогіка як інновація сучасної професійно-педагогічної теорії і практики // Психолого-педагогічні науки. 2012. № 4. С. 2–5.
10. Федій О.А. Естетотерапія. Навчальний посібник. К. : Центр учбової літератури, 2007. 256 с.
11. Сорока О. В. Арт-терапія як фактор збагачення творчості вчителя початкової школи // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. 2012. Вип. 64. С. 145–151.
12. Лебедева Л. Д. Арт-терапія в педагогіці // Педагогіка. 2000. № 39. С. 5 – 8.
13. Коваль Т.В., Граб О.Д. Розвиток творчої особистості майбутнього педагога засобами народного музичного мистецтва / Т.В. Коваль, О.Д. Граб // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. / [редкол.: А.В. Сущенко (голов. ред.) та ін.]. Запоріжжя : КПУ, 2021. Вип. 74. 216 с. Т. 2. С. 211-215.

References:

1. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy «Derzhavnyi standart pochatkovoї zahalnoi osvity. Pro zatverdzhennia Derzhavnoho standartu pochatkovoї zahalnoi osvity: vid 20.04.2011 №.462. [Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine State standard of primary general education. On the approval of the State standard of primary general education: dated 04/20/2011 No. 462.]. Retrieved from https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/17911/ [in Ukrainian].
2. Podkorytova L. Bahatovymirnist art-terapii yak profesiinoho buttia psykholoha (2011). [Bakhatovimensionist of art therapy as a professional being of a psychologist]. Prostir art-

terapii: Zb. nauk. st. / UMO, 2010, HO «Art-terapevtychna asotsiatsiia» - Space of art therapy: Coll. of science Art. / UMO, 2010, NGO "Art Therapy Association", Vol. 2 (10). P.15-23 [in Ukrainian].

3. Demchenko O., Koval T., Vatso M., Lyamar Y., & Turchyna I. The development of the reflexive component of the readiness of future teachers to work with gifted children during busy training sessions./ O.Demchenko, T.Koval, M.Vatso, Y.Lymar, & I.Turchyna // SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION Proceedings of the International Scientific Conference. Volume I, May 22th -23th, 2020. P. 119-132. Режим доступу: <http://dx.doi.org/10.17770/sie2020vol1.4987>.

4. Kruty, K., Koval, L., Vazhenina, O., Desnova, I., Zahnitko, A., & Popovska, O. (2022). Formation of Mastering Morphology Mechanisms and Word Formation in Children: Neuroscientific Research. BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience, 13(4), 280-291.

5. Demchenko O., Havrylenko T., Koval T., Stakhova I. Rozvytok tvorchykh zdbnostei studentiv pid chas vyvchennia istorii pedahohiky u konteksti pidhotovky do roboty z obdarovanyimi ditmy (2022). [Development of creative abilities of students during the study of the history of pedagogy in the context of preparation for work with gifted children.]. Profesionalizm pedahoha: teoretychni y metodychni aspekty - Teacher professionalism: theoretical and methodical aspects. Slavyansk. Issue 17, p. 36-52 [in Ukrainian].

6. Iliichuk L. Pedahohichni umovy vykorystannia art-terapii v osvitno-vykhovnomu prostori pochatkovoї shkoly (2016). [Pedagogical conditions for the use of art therapy in the educational space of an elementary school.]. Naukovi zapysky Nizhynskoho derzhavnoho universytetu im. Mykoly Hoholia. Psykholoho-pedahohichni nauky - Scientific notes Nizhyn State University named after Mykola Gogol. Psychological and pedagogical sciences. No. 2. P. 114-118 [in Ukrainian].

7. Boiko A. Vykorystannia art-pedahohichnykh tekhnolohii yak zasobu tvorchoho samovyrazhennia molodshykh shkoliariv u pozashkilnykh navchalnykh zakladakh (2014). [The use of art-pedagogical technologies as a means of creative self-expression of younger schoolchildren in extracurricular educational institutions.]. Naukovi zapysky. Seriiia «Psykholoho-pedahohichni nauky» Nizhynskiyi derzhavnyi universytet imeni Mykoly Hoholia - Proceedings. Series "Psychological and Pedagogical Sciences" Nizhyn State University named after Mykola Gogol No. 5. P. 68-73 [in Ukrainian].

8. Kalka N., Kovalchuk Z. Praktykum z art-terapii (2020). [Workshop on art therapy]. Navch.-metod. Posibnyk - Educational method manual. Part 1. Lviv: LvDUVS, 232 p. [in Ukrainian].

9. Rudenka T.M. Art-pedahohika yak innovatsiia suchasnoi profesiino-pedahohichnoi teorii i praktyky (2012). [Art pedagogy as an innovation of modern professional and pedagogical theory and practice]. Psykholoho-pedahohichni nauky - Psychological and pedagogical sciences. No. 4. P. 2–5 [in Ukrainian].

10. Fedii O.A. Estetoterapiia (2007). [Aesthetic therapy]. Navchalnyi posibnyk - Tutorial. K.: Center of educational literature, 256 p. [in Ukrainian].

11. Soroka O. V. Art-terapiia yak faktor zbahachennia tvorchosti vchytelia pochatkovoї shkoly (2012). [Art therapy as a factor in enriching the creativity of an elementary school teacher]. Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka - Bulletin of Zhytomyr Ivan Franko State University. Issue 64. P. 145–151 [in Ukrainian].

12. Lebedieva L. D. Art-terapiia v pedahohitsi (2000). [Art therapy in pedagogy]. Pedahohika - Pedagogy. No. 39. P. 5-8 [in Ukrainian].